

چند سند تاریخی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرمانند جامع علوم انسانی

از

محمدعلی کریمزاده تبریزی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

چند سند تاریخی

سند شماره ۱

این سند صورت مقاوله نامه ایست که بین دودولت ایران و عثمانی بسال ۱۲۹۰ ترتیب و قرارداد شده و درمورد دعاوی حقوقی و سیاسی اتباع دولتین مزبور در چهارده فصل بحث و تشریح گردیده است

هوالمزیز - صورت مقاوله نامه ایست که بشرط بقا و رعایت اجرای احکام عهد نامجات منعقد و موجوده در میان دولتین علیتین ایران و عثمانی کمافی السابق همچنین بشرط باقی داشتن احکام قرار نامهائی که مصدق و مرعی الاجرا بوده است در میان سفارت سنیه ایران و نظارت خارجه عثمانی ترتیب و قرار داده شده است فی شهر ذی حجة الحرام سنه ۱۲۹۰

اولا - تبعه دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی هستند در همه خصوصات متعلقه بخیان و جنحه و قباحت رأساً بنظامات و قوانین دولت عثمانی و بلاواسطه بضابطه و محاکم سلطنت مشارالیه تابع خواهند شد دعاوی و اختلافات متعلقه به تجارت و حقوق عادی که در میان تبعه ایران و عثمانی اتفاق بیفتد در محکمه های عثمانی رویت و فصل خواهد شد و در وقت رسیدگی بآنگونه دعاوی

حاضر داشتن ترجمان از جانب کارپردازها جایز خواهد بود و در خصوص اجرای احکام اعلام‌های متعلقه به تجارت و حقوق که در محکوم علیه بودن تبعه ایران صادر میشود رجوع به توسط سفارت سینه و کارپردازها خواهد شد و اگر چنانچه بملاحظه مدتی که بجهت اجرای اعلامات مذکوره لازم می‌آید عدم اجرا یا عدم امکان اجرا از جانب سفارت سنیه و کارپردازها معلوم و معین بشود از جانب مأمورین عثمانی بلاواسطه اجرا خواهد شد .

ثانیاً - اگر چنانچه تبعه ایران که در ممالک عثمانی اقامت دارند بخواهند مانند تبعه عثمانی داخل صفت اصنافی بشوند و صنعت و پیشه پیش گیرند چون از تمامی نظامات و قوانین که در حق عموم اصناف مرعی الاجرا است بهره‌مند خواهند شد لهذا مادامیکه اصنافی و پیشه و صنعت اجرا میکنند بنظامات و اصول و قوانین مذکوره تابع شده و بدین جهت از ایفای رسومی که اصناف تبعه عثمانی مکلف هستند ناچار خواهند بود در خصوصات و معاملات متعلقه باصنافی رأساً بمحاکم و مأمورین عثمانی تابع خواهد شد .

ثالثاً - اگر تبعه ایران که مقروض تبعه عثمانی است مفلس باشد تسویه امور او در محاکمات عثمانی باحضور ترجمان ایران است .

رابعاً - کارپردازها و وکیل کارپردازهای دولت علیه ایران که در ممالک عثمانی بوده و صفت مأموریت ایشان بموجب پروات و اوامر دولتی مصدق شده خواهد شد و ترجمان‌های ایشان از امتیازات و مساعدات و معافیاتی که قونسولها و وکلای قونسولهای سایر دول محتایه و ترجمان‌های آنها بهره‌مند هستند بهره‌مند خواهند بود .

خامساً - بملاحظه اینکه کارپردازها و وکیل کارپردازها مأمور باستحصال اسباب این است و منفعت و حمایت دولت علیه ایران که

پراً و بحرأ بممالك عثمانی تردد و یا اقامت میکنند هستند در این فقرات تبلیغات و اظهارات شفاهیه و تحریریه بحکومات محلیه بعمل خواهند آورد و همچنین هرگاه درحق مأمورین و ضابطان عثمانی شکایتی ازطرف تبعه دولت علیه ایران ظاهر بشود کارپردازها و وکیل کارپردازها شفاهاً و تحریراً باجرائی تبلیغات لازمه اقدام خواهند کرد اشخاصی را که از تبعه ایران لازم بشود بممالك ایران فرستاده شوند کارپردازها و وکیل کارپردازها روانه ایران خواهند نمود و درصورت لزوم حق خواهند داشت که در فرستادن آنها بوساطت و معاونت حکومت محلیه رجوع نمایند که حکومت محلیه برحسب اظهارات ایشان لازمه معاونت را بعمل بیاورند درخصوص ترکه تبعه ایران که درممالك عثمانی وفات میکنند چون اجرای تصاحب ترکه آنها و معاملات تحریریه و غیر آن بکارپردازها و وکلای کارپردازها راجع است درصورتیکه از جانب تبعه عثمانی درحق ترکه اقامه دعوائی بشود درمحاکم و مجالس متعلقه بدعوا موافق نظام رسیدگی خواهد شد.

سادساً - تبعه ایران که مأموریت رسمیه نداشته و در ممالك عثمانی تردد و سیاحت مینمایند بوسیله اینکه اصول پساپورط و تذکره مرور و نظامات کرانتین که درحق سایر تبعه خارجه مرعی - الاجراست تابع میشوند خللی به صفت تبعه خارجه بودن آنها ازاین جهت وارد نخواهد گردید.

سابعاً - چون تبعه ایران که در ممالك عثمانی اقامت دارند به صفت تبعه خارجه هستند مثل سایر تبعه خارجه از خدمات و تکالیفی که مخصوص و منحصر به تبعه عثمانی است مانند خدمات و بدلات عسکریه مستثنا خواهد بود.

ثامناً - هرگونه دعوا و نزاعی که درمیان تبعه دولت علیه ایران

اتفاق بیفتد بمعرفت کارپردازها و وکیل کارپردازها انجام داده خواهد شد و اگر در اینگونه فقرات کارپردازها و وکیلها بحکومت محلیه رجوع ننمایند لازمه معاونت بعمل خواهد آمد.

تاسعاً - همچنانکه از جانب مأمورین عثمانی به منسوبیت و تعلق امور تبعه دولت علیه ایران بکارپردازهای خودشان مداخله نخواهد شد درخصوص ایفای رسومی که تبعه مزبوره باید بکار- پردازهای خودشان بدهند نیز از جانب حکومت محلیه بوجهی مداخله نخواهد شد.

عاشراً - اگر یکی از تبعه دولت علیه ایران بخواهد داخل تبعیت عثمانی بشود موافق نظام مخصوص که درحق سایر تبعه خارجه جاری است لازمه آن اجراء خواهد شد و درخارج این اصول احدی از تبعه دولت علیه ایران بخلاف قاعده و نظام به تبعیت دولت عثمانی قبول نخواهد گردید.

حادی عشر - چون اجراء معامله متقابله درحق تبعه عثمانی که درممالک محروسه ایران اقامت دارند طبیعی است لهذا هرکدام از فقرات مساعداتی که درحق تبعه دولت علیه ایران در این قرارنامه نموده شده است درحق تبعه عثمانی که در ممالک محروسه ایران اقامت دارند دریغ کرده شود و بعمل نیاید از اجراء همان مساعده درحق تبعه دولت علیه ایران که درممالک عثمانی مقیمند صرف نظر خواهد شد و در این باب نیز معامله متقابله از طرفین مرعی خواهد گردید.

ثانی عشر - اگر از جانب دولت علیه ایران خواسته شود که تبعه ایران از حقوق تصرف املاک بهره مند شوند در این باب قرارنامه

جداگانه نوشته خواهد شد و هنگام تنظیم قرارنامه مذکوره کیفیت تصرف املاك برمنوال سابق خواهد ماند.

ثالث عشر - همچنین اگر دولت علیه ایران بخواهد که تبعه ایران با تبعه عثمانی ازدواج کنند دراین خصوص نیز بالاتفاق بانعقاد يك مقاوله مخصوصه موافقت خواهد شد.

رابع عشر - درخصوص معاملات و دعاوی و منازعاتی که در میان تبعه دولت علیه ایران و تبعه سایر دول خارجه اتفاق می افتد تا مقرر شدن قراردادی در این باب مابین سفارت سنیه ایران و سفارت های دیگر بطوریکه سابقاً مرعی الاجراء بوده است رفتار خواهد شد.

خاتمه درمعاملاتی که خارج از مندرجات فصول چهارده گانه فوق است تبعه دولت علیه ایران که در ممالك محروسه ایران می باشند از امتیازات و مساعداتی که سایر تبعه دول خارجه که زیادتز از همه مظهرمساعده هستند بهره مند باشند بهره مند خواهند بود و هر يك از فقرات و خصوصیات که درفصول مذکوره نموده شد ازجانب دولت علیه ایران مجری نشود ازجانب عثمانی نیز سمت اجرا نخواهد یافت.

تفسیر و ایضاح بعضی از فقرات این قرارنامه از سفارت سنیه جداگانه برای دستورالعمل کارپردازانها مرقوم خواهد شد.

حضرت نهار که در وقت و شرف نهار در وقت ^{عصر} ^{عصر} ^{عصر}
 نهند در هر روز در میان ^{درین} ^{درین} ^{درین} ^{درین}
 چنین شرط بود این ^{چشم} ^{چشم} ^{چشم} ^{چشم} ^{چشم} ^{چشم}
 درین نهارت ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ}
 نهارت ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ}
 در هر وقت ^{درین} ^{درین} ^{درین} ^{درین} ^{درین} ^{درین}
 نهند ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ}
 نهارت ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ} ^{بزرگ}

ذوق است بنده لیس میسر و در میان قرون شد
 غنایه در میان مجرب در آن پیشه ز غنایت و سعادت
 یاد بینه که زنده زنده منظرها عدیده برآید
 و آنکه در یک ز غنایت و سعادت و در فصل از کلام
 زده ز جنت و است عید در آن مجرب شود غنایت
 بیست و چهار از کلام
 بقدر بقیع و بقدر غنایت از کلام زنده در کلام
 بعد از آنکه از کلام و کلام از کلام از کلام

سند شماره ۲

این سند دستورالعمل وزارت امور خارجه بسال ۱۲۹۵ میباشد که جهت اداره اتباع دو دولت ایران و عثمانی در امور مختلفه به کارگذار مهمام خارجه کردستان ابلاغ گردیده است .

دستورالعمل عالیجاه مقرب الحضرة الخاقانیه میرزاهادی خان کارگذار مهمام خارجه کردستان بتاریخ شهر ذی حجة الحرام ۱۲۹۵ عمده مقصود از مأموریت آن عالیجاه این است که واسطه باشد فیما بین نواب مستطاب اشرف والاحسام السلطنه حکمران کرمانشاهان و کردستان و اتباع دول متحابه که در سرحد کردستان و توابع آن توقف دارند و بصلاحدید نواب مستطاب معزی الیه و نواب امیرزاده نایب الایاله کردستان در کارهای لازمه فوری که دسترس نداشته باشد و فرصت فوت شود کارها را موافق شروط عهدنامه مقدسه و قرارنامههای دولتی و مقاوله نامه بانجام برساند و در صورت امکان کلیات امور را بوزارت امور خارجه اطلاع داده موافق دستورالعملی که داده میشود رفتار نماید و در جزئیات امور بطوری که دستورالعمل داده شده و بصیرت دارند انجام دهد.

مهمام اتفاقیه را اگر جزئی است بطوریکه نوشته شد بسئوال و جواب مکتوبی بگذرانند و صورت آنها را بطور روزنامه برای استحضار اولیای دولت علیه بفرستند و اگر کلی است معروض داشته تا بهر طور حسب الامر دستورالعمل داده معمول بدارد معاملات فیما بین تجار طرفین میشود اسناد تمسکات آنها را در دفتر مهمام خارجه ثبت نموده بمهر شیروخورشید دولتی معتبر نماید زیاده مراقب باشد و دقت کند که نوکریاب با تبعه دول خارجه زیاده از بیست و پنج هزار دینار که حسب الامر مقرر است نسیه کاری نکنند

و آنعالیجاها اذن ندارد که تمسکات نوکرباب را زیاده از این مبلغ بمهر دولتی معتبر سازد و البته در منع این عمل مراقبت کافیه بعمل آورد و با آدمهای ورشکست و بی چیز هم معامله نشود و آنعالیجاه حق دارد از حجت های تجارتی وقتی که بمهر دولتی برساند از صد تومان هزار دینار رسوم بگیرد دوکان و خانه و حمام و اراضی و سایر مستقلات را هرگاه بخواهند پیش تبعه خارجه رهن بگذارند یا بفروشند امضاء نداده و مهر نکند و موافق فصل تجارتی عهدنامه و قرارنامه جواب به قاعده بگوید و ساعی شود که از قرار شروط عهدنامه تجاوز نشود . با مامورین دول کامله الوداد بطور یک جهتی حرکت کند نه حقوق دولتی و تجارتی را از دست بدهد و نه در کارهای تبعه خارجه مساهله شود و نوشتجاتی که فیما بین سؤال و جواب میشود سواد آنها را بوزارت جلیله خارجه انفساد دارد .

اسامی نوکر های مامورین باقامت آنجا را نوشته ضبط نماید که مشخص شود و نیز معلوم نماید چند نفر از تبعه و رعایای دول خارجه در آنجا مشغول کسب و تجارت هستند .

چنانچه از تبعه دولت علیه ایران خواسته باشند به تلبیس و تدلیس داخل تبعه خارجه شوند بپیجوجه قبول ننمایند .

هرگاه احدی از مقروضین مفلس و ورشکست را موافق عهدنامه حبس لازم شود باستحضار آنعالیجاه نواب مستطاب نایب الایاله حکم به حبس او نمایند و در مدت حبس مدیون خرج او بمعده طلب کار است که موافق قاعده بدهد و اگر کسی مقصر شود باید برحسب حکم و قرار اولیای دولت علیه باندازه تقصیرش حبس کرد چوب کاری و زجرکردن بالمره موقوف است .

نواب مستطاب اشرف والاحسام السلطنه و نواب نایب الایاله باید

در ملاحظه احوال و رعایت حرمت و احترام باندازهٔ مأموریت و شأن آنعالیجاها و پیشرفت امورات متعلقه باین شغل لازمه مراقبت و مواظبت و اهتمام را بعمل آورند که مثل مأمور دولت عثمانی که در آنجا است با شأن و احترام باشد و کارهای مرجوعه را از روی قاعده بتواند با عظم بگذراند .

باید آنعالیجاه دایماً بصیرت کامله و آگاهی تام از اوضاع آن سرحد و حدود آنجا بهم رسانیده اولیای دولت علیه را از تفصیل حالات و عشایر سرحدی و رموز کارها که بدقت رسیدگی خواهد نمود استحضار بدهد استحضار تام از واردات و صادرات نقد و جنس سمت خاک عثمانی لازم است .

همین که محقق شود کدام تاجر بنای تجارتش بفرستادن پول سفید و اشرفی بخارج است اول به نصیحت بعد به تهدید او رامانع از این تجارت مضره شود و وا دارد که عوض پول نقد جنسی که ضرر بولایت ندارد و در خارج مطلوب است بفرستد .

سرپرستی جماعت آرامنه و یهود و ملل مختلفه آنجا که از دیوان اعلیٰ عموماً بوزارت امور خارجه سپرده شده است مخصوصاً بعهده کفایت آنعالیجاه است میباید حمایت و رعایت از آنها نموده نگذارد حقوق ثابت آنها از میان برود و از احدی نسبت به آنها تعدی و بیحسابی شود و مثل سایر تبعه دولت علیه کمال جانب‌داری و نگاه‌داری را از آنها بعمل بیاورد .

با مأمورین خارجه و شهبندر دولت علیه عثمانیه خصوصیت شخصی بسیار خوب است و مایه سد رخنه مفسدین و اشرار خواهد بود و باعث پیشرفت کارهای دایره میشود .

بطورهای خوب و حسنه و تدابیر حسنه باید مراوده اهالی

بلد را با تبعه خارجه در خفیه از روی قرار داد عهدنامه مقدسه و مقاوله نامه قطع نماید و بتوجهات اولیای دولت علیه و مراقب حال آنها و احقاق حق در امورات ایشان را دلگرم و امیدوار نماید. هر وقت از جانب مأمورین دول متحابه بخلاف عهدنامه مداخله در امر یکی از تبعه این دولت شود و بخواهند از او حمایت نمایند موافق قاعده جواب داده مانع شود.

وقایع اتفاقیه سر حد را در هر ماه دو مرتبه بتوسط چاپاران دولتی انفاذ دارد .

در نوشتجات دایره سؤال و جواب به تقصیر و دزدی سارقین و مرتکبین اقرار نخواهند کرد بلکه بطور خوب خواهند نوشت که بعد از تحقیق و رسیدگی در این عمل احقاق حق و اجرای عدل خواهد شد منظور این است که اسلوب نوشتجات بطور قاعده و قانون و طرز خوب باشد نه اینکه طوری نوشته شود که بدست آنها بهانه و حق بدهند و آنوقت آنها در اجرای آن کار بدون رسیدگی اصرار ننمایند خلاصه در کارها و تحریرات و تقریرات دقت و مراقبت نماید که مورد بحث و ایراد نشود و سند بدست آنها ندهد. نوشتجات لازمه را بدو قسم قلمی و انفاذ نماید قسمتی مشتمل برحقایق و تفصیل حالات و بیان صدق بمطالب باشد و قسمی دیگر طوری باشد که بتوان به سفارت یا به کسان دیگر نشان داد . منزل هیچ یک از مأمورین خارجه بست نیست طوری مراقبت نماید که احدی بمنزل آنها بست نرود .

در باب رفتار و ملاحظه آداب و رسوم دید و بازدید و تعارفات با مأمورین دول متحابه که مساوات در مأموریت داشته باشند باید بلاتفاوت باشد اما در تقدیم و تأخیر دید و بازدید و دعوت و اعیاد و

سایر مجالس باید بملاحظه سبقت مأموریت و اقامت هرکدام از آنها باشد .

وقت ملاقات باشهبندر و مأمورین دول متحابه میباید بمناسبت مقام و حالات بروفق عقل و قاعده و رویه شناسی حرف بزنند

و مذاکره نمایند . **برای کتابخانه مدرسه بنیه لیه**

بعضی از تبعه خارجه محض تهمت و شرارت پاره اوقات ادعا مینمایند که در فلان جا فلان قدر نقد و جنس ما را برده اند باید غرامت آن گرفته شود اولاً محض ادعا و تهمت و حرف کسی را نباید آزار و تعدی کرد و مزاحم شد ثانیاً باید بحقیقت آن مطلب درست رسیدگی نمود هرگاه وقوع ندارد باید بقاعده جواب داد ثالثاً هرگاه اصل و حقیقت داشته باشد باید بحقیقت قدر و کمیت نقد و جنس مسروقه رسید که چه قدر مال برده اند در اینصورت باید سارق و مرتکب این عمل را پیدا کرده و اصل مال را بعینه مسترد نمود نه اینکه اسم غرامت برده شود بالمره باید باسم مزبور چیزی از مردم دریافت نشود که محض بی حساب است تکلیف حاکم هر ولایت پیدا کردن سارقین و استرداد اموال مسروقه است نه گرفتن غرامت و بیحسابی کردن املاکی که در پیش تبعه خارجه بیع شرط و یا بطورهای دیگر است باید بحسن مراقبت کارگذاران والا و کارگذار خارجه انتزاع گردد بعد از این هم نگذارند که خانه و ملك در پیش آنها بیع شود .

قروض که اهالی آن سرحد بر عیای دولت عثمانی دارند باید بصوابدید کارگذاران نواب مستطاب والا طوری کنند که بالمره قروض کهنه آنها بطورهای خوب پرداخته شود و تازه دیگر بهمیچ وجه قرض نکنند .

عمده چیزی که لازم است و مراقبت مخصوصه می‌خواهد حفظ اهالی آن سرحد از استیلای عشایر و ایلات و تبعه دولت عثمانی است طوری باید حسن رفتار و صدق قول و خیرخواهی داشته باشد که مردم اعتبار آنها را از اعتبار شما بیشتر ندانند مأمور دولت عثمانیه بحکومت حق سؤال و جواب ندارد با آن عالیجاه است که بطورهای خوب و قاعده احقاق حقوق ثابته او را نمایند .

در باب تشریفات ایلچیان و سفرا که برای اقامت دربار جهان‌مدار همایون می‌آیند با سایر مأمورین خارجه که عبور و مرور از آنجا میکنند از جزئی و کلی میباید رجوع به تفصیل تشریفات مندرجه در عهدنامه ترکمان‌چای که اولیای دولت علیه در حق مأمورین دول متحابه سایر نیز رسماً او من غیر رسم دریغ نمیدارند نموده از آنقرار مرتب دارند در باب گمرک اشخاصی که گاهی خودشان را رعیت ایران قلمداد می‌کنند و گاهی تبعه خارجه مینامند بعضی که در خاک عثمانی اقامت دارند خودشان را در آن ولایت تبعه آن دولت محسوب میدارند ولی هر وقت که مال التجاره خود را بکردستان می‌فرستند بجهت اینکه گمرک مال التجاره مزبور را مثل تبعه دولت علیه ایران از آنها بگیرند خودشان را رعیت این دولت قلمداد میکنند کارگذاران این دولت بجهت سد راه تقلب آنها قرارداد داده اند که این اشخاص در هر جائیکه توقف دارند از حاکم آنجا نوشته بامضای قونسول عثمانی گرفته بیاورد که صاحب این مال التجاره رعیت ایران است که گمرک آن شخص مثل تبعه ایران گرفته شود والا بقاعده رعیت خارجه گرفته می‌شود.

چنانچه اولیای این دولت قرارداد داده بودند که مباشرین گمرک باستحضار و صواب‌دید ایالت و کارگذار خارجه آنجا بارهای تبعه

خارج را در حمل و نقل میشود مهر نشان بزنند و جواز بدهند که در جای دیگر بیارهای مهر نشان دار مزبور مزاحم نشوند آنعالیجاه هم باید مراقبت مستدامه در انتظام عمل مزبور داشته باشد.

از جمله ملزومات و انضباط امور کارگذاری تقویت و رعایت و حفظ مراتب شان مأمور دیوان و موقع رسانیدن مواجب و مقرری کارگذاری آنجاست که باید گماشتگان نواب مستطاب اشرف والا بموقع ودقت وزود مجری دارند .

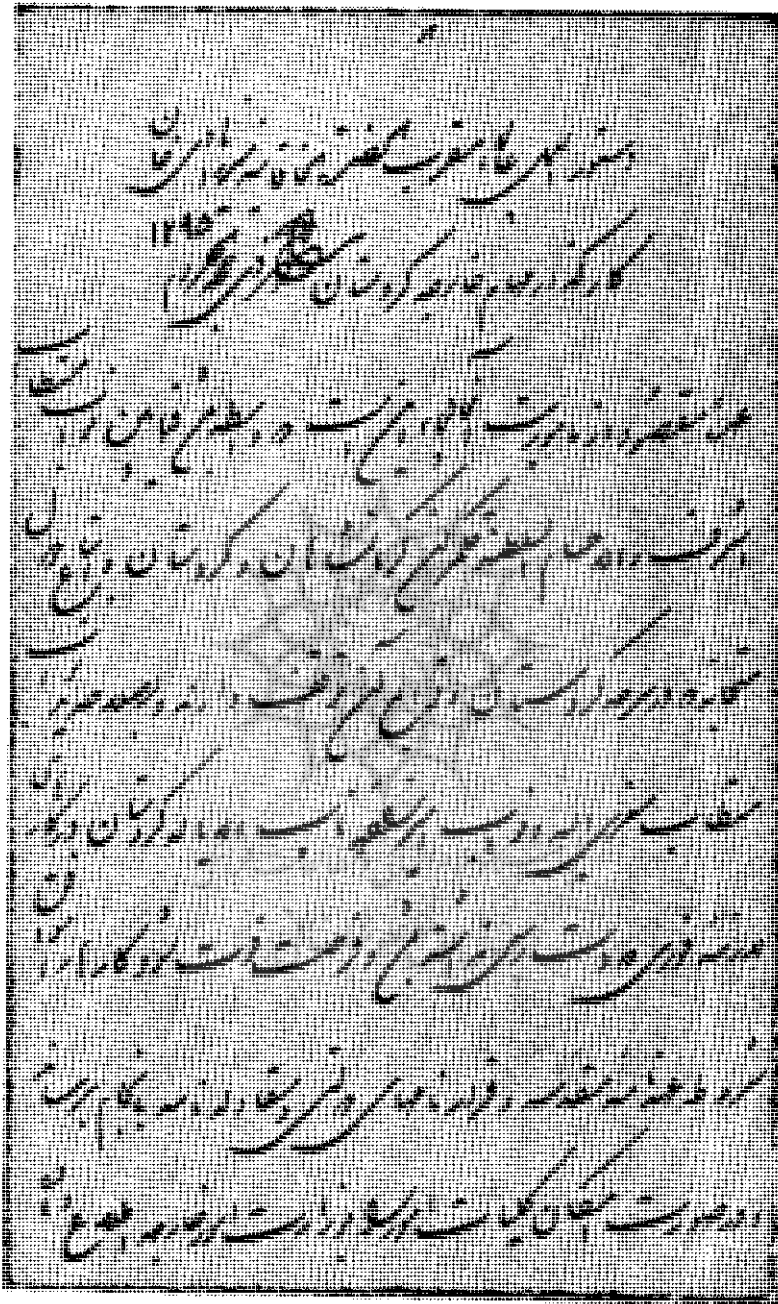
در صورتیکه از خاک عثمانی بخواهند تجاوز خاکی نمایند کارگذاران نواب والا را مطلع ساخته که نگذارند تجاوز و تخطی نمایند و تا فرصتی هست مراتب را به اولیای دولت علیه معروض دارند.

سند شماره ۲

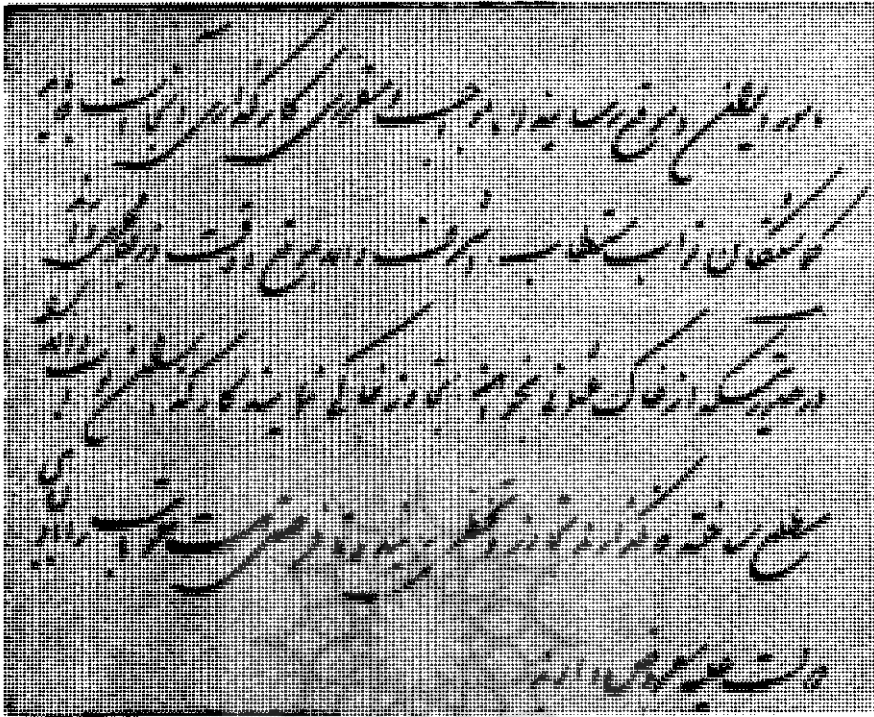
این سند دستور العمل ناظم سرحدات ایران در مورد کلیه مهمات سرحدیه در سال ۱۲۸۲ میباشد که جهت اجراء به مقرب الخاقان میرزا احمدخان نایب وزارت امور خارجه و وزیر مقیم سابق مأمور اسلامبول در آن زمان فرمان ناصرالدین شاه قاجار و از طرف وزارت امور خارجه وقت صادر شده است.

دستور العمل ناظم سرحدات آذربایجان حسب الامر اقدس فی شهر ربیع الاول ۱۲۸۲

چون حفظ سرحدات دولتین بهیتین باقتضای مسالمت و موالات تبعه و رعایای طرفین بر ذمت و کلا و کارگزاران جانبین متحتم است تا از سرحد نشینان و ایلات سرحد به دو دولت که بخاک یکدیگر آمد و شد دارند خلاف انصاف و حقانیت نسبت بهم ظاهر نشده مشغول کسب و تجارت باشند و برنتایج ائتلاف که مقصود اولیای

صفحة اول سند شماره ۲

صفحه آخر سند شماره ۲

حضرتین از پاسداری شرایط عهدنامه منعقدہ بینالدولتین است بیفزاید و این منظور این است مآثور در این دولت علیه منوط به تعیین مأمور مخصوص که بسمت درایت کامل و اطلاع وافی برحالت سرحدات این دولت موصوف باشد آمده و از جاهای معتبر و محل اعتنا سرحد مملکت آذربایجان است که بکثرت ایلات و وسعت اراضی معروف و نظم کلی آنجا بیشتر مطمح نظر اولیای دولت کیوان بسطت است و اینکه تابحال رعایت این منظور در عقدہ راضی ماند بجهت اطمینان این بود که بتوسط رؤسای ایلات و حکام سرحدیه این مقصود کاملاً حاصل خواهد شد و شاید تعیین مأمور مخصوصاً بجهت این مهم لازم نشود بعد از آنکه اجرای خیالات صادقانه و اداره امور را فقط در مأموریت کارگذار مخصوص دیدند عالیجابه

مجدت و نبالت همراه فخامت و مناعت اکتناه مقرب الخاقان حاجی میرزا احمدخان نایب وزارت امور خارجه و وزیر مقیم سابق مأمور اسلامبول که از چاکران مجرب و خدمتگزاران مهذب است باقتضای رای ممالک آرای سرکار اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداء بسمت مأموریت مخصوصه و اختیار کلیه مهمات سرحد مأمورو سرافراز گردید که بموجب فرمان مهرلمعان همایون از قرار این دستور العمل و کتابچه علی حده و صورت نوشتجات لازمه که از دفتر وزارت امور خارجه باو داده میشود در حفظ انتظام سرحد بطوریکه مکنون خاطر مرحمت مآثر است اهتمام نماید .

۱- از کارهای عمده محافظت و انتظام قراولخانه های سرحد است که درکنار رود ارس در مقابل قراولخانهای واقعه در خاک دولت روس ساخته شده و از قرار دستور العمل کارگذاران آذربایجان ساخته خواهد شد باید آن مقرب الخاقان مراقب شود قراولخانهای ساخته و موجود از خرابی محفوظ بماند و آنهاکه ساخته می شود در نهایت استحکام باشد و بنیاد خوب و محکم داشته باشد و آنها را از جلفا به آستارا و آن حدود از قراولان و مستحفظین خالی نماند.

۲- حفظ قراولخانه نزدیک پل خداآفرین که محل عبور تبعه و رعایای دولتین و قوافل و تجار جانبین است مخصوصاً اهتمام لازم دارد که بهیچ وجه خلاف نظم و بی اعتدالی از مستحفظین آنجا بظهور نرسد.

باید این قراولخانه را خصوصاً و قراولخانه های دیگر را عموماً بطوری منظم و باشکوه و باقاعده نگاه بدارد که در مقابل قراولخانه های دولت روس نمود داشته باشد و مایه ایراد آنها و ملامت خارج و داخل نشود .

۳- عالیجاه حاجی علیخان رئیس سواره چلیپانلو آدم کارگذار

و بااطلاع وکافی است خودش و سواره جمعی او بکار سرحدی خوب می آیند باید آن مقرب الخاقان عالیجاه مشارالیه و سواره او را امیدوار داشته بکار خدمت مرجوعه لازمه وادارد و مراقب باشد که جیره و مواجب مقررۀ آنها بدون تعویق تمام بخودشان عاید گرددکه بتوانند بآسودگی ازعهده خدمات آن مقرب الخاقان برآیند.

۴- آن مقرب الخاقان باید مراقب باشد که مترددین با تذکره جعلی و تذکره قدیم از سرحد عبور و مرور نکنند و بعداز مراجعت و ورود بسرحد این دولت داده همان تذکره بعینها از آنها مسترد گردد که مبادا حك و اصلاح کرده بدیگری بدهند و یا بفروشدند و اینطورها تذکره فروشی را رسم و معمول بدارند.

درثانی قرارشدکه نظم امر تذکره را منحصر باستردادتذکره قدیم بکنند بلکه چنان دقت و مواظبت بکار ببردکه مترددین نتوانند با تذکره تقلبی آمد و شد نمایند و بهیچوجه احتیاج بآن نباشدکه به تذکره های قدیم پایی شوند.

۵- از قراریکه مقرب الخاقان مسیوخان داودخان سرتیپ که چندی قبل از راه تفلیس بدربار همایون آمده است مذکور داشت مستحفظین قراولخانهها در سرحد مزدور و مردمان فرومایه رعایای این دولت را که بآن طرف میروند و بزحمت کسب و مزدوری پول و مال تحصیل مینمایند در مراجعت هرچه دارند از آنها گرفته رها میکنند و بیچارهها پریشان و دستخالی باوطان خودشان میروند این رفتار منافی انصاف و عدالت و مخالف رای معدلت پناهی سرکار اقدس شاهنشاهی روحنا فداه و باعث بی نظمی و بدنامی کارگذاران این دولت در انظار خارجه است البته آن مقرب الخاقان قدغن شدید نموده این نوع اجحاف و بی اعتدالی را موقوف بدارد از قراریکه بعرض حضور اقدس همایون شاهنشاهی روح العالمین

فداه رسیده است مرتکبین این عمل سندی حسابی در دست دارند آن مقرب الخاقان رسیدگی نمایند اگر سند صحیح است مراتب را بدربار همایون عرض نمایند والا ممانعت و قدغن شدید کرده نگذارد احدی مرتکب تعدی و اذیت نسبت ب مردم باشند.

۶- سرحد داران و مستحفظین حدود باید لازمه تقویت را از مباشرین تذکره بعمل بیاورند و نگذارند کسی بی تذکره از سرحد عبور نمایند نه اینکه اگر مباشر تذکره بخواهد مانع شود که بی تذکره نروند از آنها چیزی گرفته فراراً عبورش دهند و باید از این عمل هم اطلاع کامل بهمرسانند و معلوم کنند که ماه بماه یا سه ماه به سه ماه چند نفر با تذکره از سرحد عبور کرده. ماهی دو دفعه صورت مترددین و وارد و صادر مملکت را لزوماً بدربار همایون بفرستد.

۷- تقویت و حمایت آن مقرب الخاقان از مباشرین تذکره که در شاه تختی و جلفا و خداآفرین و اردبیل و سرحد خوی از طرف کارگذاران آذربایجان اقامت دارند لازم است که عمل بلیت منتظم باشد و این خدمت از آنها بخوبی پیشرفت داشته باشد از عابرین کسی از تذکره گریزان نشود از راه غیرمعارف و یا بطور خفا از سرحد خارج نگردند و البته لدیالضروره باظهارات مباشرین تذکره که ربط و تعلق بنظم این عمل داشته باشد رسیدگی کرده در انجام آن اهتمام خواهد نمود.

۸- بعضی از ایلات و سرحد نشینان از قراریکه مکرر معلوم اولیای دولت علیه شد هستند که مدار معیشت خود را دزدی و راهزنی قرار داده اند و این مکسب را باستظهار صحاری و تلال و جبال وسیع فضای سرحدیه برای خود مفتنم میدانند و به بی ترتیبی خود را عادت داده اند باید آن مقرب الخاقان بمرور آنها را از گوشه

وکنار معلوم نموده بهرطور که مقتضی میدانند بعضی را به تهدید و برخی را بگوشمال و تنبیه از این صرافت‌ها بیندازد و بکارهای ایلاتی و کسب و زراعت ترغیب کند و وادارد.

۹- کارگذاران دولت روس در سرحد خودشان بعضی نظامات کلیه و اهتمامات حسنه بکار برده‌اند که روز بروز سرحدات آنها آباد و منتظم شود دهات و قراء و املاک کرده‌اند که خیلی بافایده و منفعت است آن مقرب الخاقان باید لازمه کنج کاوی را بعمل آورد و بعرض برساند که اولیای دولت همان قوانین را که شایسته باشد در سرحدات این دولت هم مجری بدارند و مواظب آبادی و ایمنی آنها باشند و از اجرای قواعد مستحسنة در سرحدات بعد از اطلاع اولیای دولت و آتیه آن غفلت ننمایند.

۱۰- آن مقرب الخاقان باید معایب کارهای سرحدی ما را بعد از حصول اطلاع کافی بطور کتابچه بنویسد و بجهت اطلاع استحضار اولیای دولت بطهران بفرستد و ضمناً بمقام اصلاح آن معایب برآید آنچه دستور العمل و اذن اولیای این دولت را لازم ندارد منتظر اجازه و حکم نشود و هرچه از کارهای عمده باشد بنویسد و تحصیل حکم و اجازه نداده از آن قرار معمول و رفتار نماید هرچه سرحدات دولت علیه آبادتر و منتظم‌تر باشد و بشود باعث مزید اعتبار آن مقرب الخاقان و مرحمت سرکار اقدس همایون شاهنشاهی روحنا فداه در باره شما خواهد شد.

۱۱- آن مقرب الخاقان باید مراقب باشد مردمان شریر و مفسد و ارباب توقع را که بجهت تکدی بخاک دولت روسیه میروند اجازه و اذن مرور بخاک آن دولت ندهد و هرکدام از رعایای این دولت را که مأمورین دولت علیه صلاح ندانند در خاک دولت روس باشند و

گرفته نزد آن مقرب الخاقان روانه دارند باید نزد کارگذاران آذربایجان روانه کرده مانع از رفتن او دوباره بنخاک آن طرف بشود و این امر را زیاد (ناخوانا) به شمارد

۱۲- مادام که قدغن حمل غلات و آذوقه بخارج بحالت خود باقی است و از جانب این دولت اذن داده نشده است که از سرحد بیرون ببرند آن مقرب الخاقان باید مراقب باشد و نگذارد که بار غله و آذوقه از سرحد خارج شود و باعث تنگی و قحطی داخله مملکت آذربایجان شود و نیز جمع بارها را چه از آن طرف داخل سرحد می شود و چه از این طرف بیرون می رود باید گماشته آن مقرب الخاقان بدون تعرض و مزاحمت باحدی بطور روزنامه ثبت بردارد و با صورت اسامی کسانی که با بلیت از سرحد خارج خواهند شد نزد امیرالامراءالمظام سردار کل و بدربار همایون بفرستد که استحضار حاصل آید و همچنین وقایع اتفاقیه روی داده سرحدات را در هرماه دو دفعه روزنامه به تبریز و تهران بفرستد و در مواد لازمه از امیرالامراءالمظام معزی الیه تقویت بخواند.

۱۳- چون نظم کلی سرحدات آذربایجان را لازم افتاده است که آن مقرب الخاقان در محلی از سرحد توقف نداشته باشد نمیتوان در آنجا محل اقامت معین کرد که در آنجا مقیم شود لابد باید بطول سرحد سیرو گردش نماید لکن باقتضای اقامت و فصول می تواند چند جای از سرحد را برای اقامت خود موقتاً مشخص نماید و در آنجا بقدر لزوم وقوف کند و باید این طور اقامت موقتی خود را هم باهالی سرحدیه معلوم نماید که هرکس کاری داشته باشد در آن وقت بآن محل حاضر شود و مطلب خود را اظهار نماید و انجام آن را بخواند.

۱۴- ایلات شاهسون که برای قشلامیشی بصرای موغان خاک دولت روس می‌آیند چون رؤسای آنها باقتضای ایلیت بطوریکه شایسته باشد اقامت خود را مصروف انتظام آنها نمی‌دارند که بی‌شرارت و خلاف به قشلاق وارد شوند و از آنجا بعد از انقضای فصل میبایست به پیلامیشی بروند رسم و معمول چنین است که هر سال از طرف حکمرانی آذربایجان مأموری بسمت موغان بیگی با ایل مزبور همراه خواهد شد که در خاک خارج از آنها خلاف قاعده ظاهر نشود تا از آنجا برگردند آنمقرب الخاقان همین رسم را مجری داشته موغان بیگی کاردان عاقل غیر متعدی هر ساله بحکم حکمران آذربایجان و صوابدید سردارکل بجهت همراهی با ایل مزبور معین و با آنها روانه کند چنانچه در هذه السنه هم وقتی بآنجا برسد که معلوم نماید موغان بیگی از جانب حکومت آذربایجان فرستاده نشد البته بفرستد (امسال موقع گذشته انشاءاله درآینده).

۱۵- عمده مأموریت آنمقرب الخاقان قطع و فصل دعاوی و مطالباتی است که تبعه ورعایای دولتین بهیتین ایران و روس از قبیل ایلات و سرحدنشینان بایکدیگر دارند و این از سه شق خالی نیست اگر ادعاهائی است که تبعه آن دولت از ایلات و اهالی سرحد ایندولت علیه از سابق دارند کتابچه مطالب انجام یافته آنها از قدیم وجدید بارضایت نامه‌ها که مقرب الخاقان جمفرقلی خان سرتیب مأمور سرحد که بتدریج فرستاده است با مطالبی که پیش از مأموریت مقرب الخاقان مشارالیه بتوسط حاجی محمدخان وغیره باتمام رسیده است در دفتر مهام خارجه آذربایجان موجود است صورت آنرا از مقرب الخاقان معاون الوزاره بگیرد ولدی الاظهار بآنها جواب بگوید و اگر دعاوی است که ایلات و تبعه ایندولت از آنها دارند آن را هم از دفتر مهام خارجه کتابچه علاحده بگیرد و هم موافق

اعظم‌ار رعایا و ایلات دولت علیه ایران بموجب عهدنامه منعقدہ بین‌الدولتین بمقام مطالبه برآید و باظهارات محقانه باحکام و کارگذاران آنطرف انجام بدهد و چنانچه بعد از این رعایا و تبعه طرفین را بایکدیگر حسابی بمیان نیاید آن مقرب الخاقان باید باحکام سرحدیه دولت روس بطوریکه نوشته شد موافق عهدنامه قرار قطع و رفع غایله را بگذارد و مطالب انجام یافته را بطور روزنامه باولیای دولت اطلاع بدهد.

۱۶- سرحدات آذربایجان از کوه آغری تا آستارا آنطور که باید نظم داشته باشد ندارد از ایلات و شاهسون‌های اینطرف غالباً بآن طرف گذشته مصدر نهب و غارت و قتل نفس می‌شوند اینتعمل بعلاوه قبیح و رکاکت منافی حسن همجواری و باعث رنجش دولت روس خواهد شد چون موافق دستورالعمل که بنواب مستطاب والا شاهزاده افخم معزالدوله حکمران مملکت آذربایجان و امیر الامراء العظام سردار کل داده شده مقرر است که بطول خط سرحد این دولت چه از کنار ارس و چه از خشکی یعنی آنجا که فاصله میانه ماوروس رودخانه ارس نیست قراول‌خانه‌ها بفاصله که وضع و حالت سرحد اقتضا نماید علاوه بر آنچه سابق ساخته شده است بسازند در سر هر قراول‌خانه شقه بیدقی مثل بیرق مشق سربازی بجهت شکوه نصب نمایند و در هر یک سرباز و سوار و رئیس و صاحب‌منصب نظام آنجاها بسهولت حاصل خواهد شد آن مقرب - الخاقان اولاً مراقب باشد و ملبوس و اسلحه و مواجب و جیره سربازرا خوب و بی‌کم‌وکسر از حکمرانی آذربایجان برساند و برای گردش و سرکشی و انتظام آنها چه خود مراقب باشد و چه بصاحب‌منصبان معتبر نظام موافق حد و قسمتی که معین خواهد کرد بسپارد که در دائم در گردش و واریسی نظم سرحد و سرکشی

قراولخانه‌ها و مستحفظین باشند ثانیاً سیاست آن مقرب‌الخاقان و صاحب‌منصبان‌های مزبوره باید طوری باشد که احدی از اهالی اینطرف جرئت عبور بڭاك روس و ارتکاب هرزگی نتواند نمود بر فرض که بندرت و علی‌الفضلہ امری اتفاق افتاد و مطلع شدند در تنبیه مقصر و استرداد اموال منهبویه بصاحبان مال بدست کارگذاران آنطرف باید کمال اهتمام را بعمل آورند و قبض دریافت نموده باولیای دولت اطلاع بدهد و همچنین بالعکس هرگاه از آن طرف واقع شود باید فوراً بمقام احقاق حق برآمده با کارگذاران سرحدیه دولت روس گفتگو نموده حقوق تبعه دولت را مطالبه نماید مهر شیرخورشیدی .

محمدشریف

سند شماره ۴

در این سند دایره فعالیت و مأموریت داخلی و سرحدی حشمت‌الدوله از طرف وزیر امور خارجه وقت دوره ناصری تعیین و مشخص شده و اعمالیکه باید در پیش برد مقاصد سیاسی دولت عمل گردد روشن گردیده است.

بسم الله الرحمن الرحيم

نواب مستطاب اشرف والاحشمةالدوله دام اقباله الوالا که بعنوان ریاست و فرماندهی قشون ظفرنمون جمعی خود مأمور انتظامات سرحدیه و تنبیه و تأدیب اشرار و اوباش و عشایری می‌باشند که در تحت ریاست حمزه منگور و پسر شیخ عبیداله معروف در داخل حدود دولت علیه جسارت بغض تعدیات و تخطیات عاصیانه نموده‌اند پرواضح است که تعلیمات لازمه این مأموریت می‌باید از طرف وزارت جنگ دولت علیه بوده باشد که وجود نصرت

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد
الذي ولد في مكة ليلة الاثنين
عاشوراء من شهر ربيع الثاني
سنة الفيل من الهجرة النبوية
صلى الله عليه وسلم
وآله الطيبين الطاهرين
الذين هم أهل البيت
الذين هم بيت الله
الذين هم بيت النبوة
الذين هم بيت الرسالة
الذين هم بيت الهدى
الذين هم بيت النور
الذين هم بيت الرحمة
الذين هم بيت العزة
الذين هم بيت الجلال
الذين هم بيت الإكرام
الذين هم بيت الكرم
الذين هم بيت الشرف
الذين هم بيت المجد
الذين هم بيت العظمة
الذين هم بيت النبوة
الذين هم بيت الرسالة
الذين هم بيت الهدى
الذين هم بيت النور
الذين هم بيت الرحمة
الذين هم بيت العزة
الذين هم بيت الجلال
الذين هم بيت الإكرام
الذين هم بيت الكرم
الذين هم بيت الشرف
الذين هم بيت المجد
الذين هم بيت العظمة

پس گویا وقت بخت است هر چه در این دست است که به دست
 نرفته آن نرفته طریف ملک فیکان و هر چه در این دست
 که خبر خط به این است جمله کس و جمله کس که در این دست است
 در وقت قدمه تا به این دست هر چه در این دست است
 و هر چه در این دست از هر چه در این دست است
 منصف نظر به ملک است که بگفته شد تا بالی که در این دست
 فلم با این دست هر چه در این دست است
 و هر چه در این دست که در این دست است
 بیست و چهار سال هر چه در این دست است
 فلم به ملک و قدمه است هر چه در این دست است
 به طریف که در این دست است هر چه در این دست است
 بر فرض که بیست و چهار سال است هر چه در این دست است
 و هر چه در این دست که در این دست است
 و هر چه در این دست که در این دست است
 و هر چه در این دست که در این دست است

آمود نواب مستطاب والاخود بفضله تعالی دارای تمامی معالم این عوالم و بتجربه‌های کافی و وافی حاوی معارف علمیه و عملیه این مراتب بوده و مستغنی از تعلیمات مخصوصه در این باب می‌باشند البته بمقتضای کفایت کامله اقدامات و رعایت ملزومات و متفرعات این مأموریت را بروفق رأی جهان‌آرای اعلیحضرت اقدس شاهنشاه صاحبقرانی خلدالله ملکه و سلطانه که بالمشافه‌العلیه مجملات ورؤس مسائل آنرا بفرمایشات الهام آیات علیه همایون استماع واصفا نموده‌اند بعونه تعالی علی احسن الوجوه منظور و مجری خواهند فرمود اگر چه رعایت کامله این مراتب نواب مستطاب والا را مستغنی از تحصیل تعلیمات مخصوصه از طرف وزارت جلیله امور خارجه هم می‌سازد باز محض تذکر والا این فقرات ذیل اخطاراً قلمی می‌شود اولاً چون هیچ‌کار جزئی را بچشم حقارت نباید دید و بهر حالتی بالطاف و تفضلات خداوندی متوسل و متوکل باید بود علیهنذا در این مأموریت نواب مستطاب اشرف والا هم امیدواری و استظهار بهمه جهت به تفضلات خداوندی است که فتح و ظفر در قبضه قدرت اوست و از اینکه اراده و مشیت حضرت لم یزل و لایزال پیوسته بقوت اقبال مصون از زوال اعلیحضرت اقدس صاحبقرانی و حصول مقاصد علیه و مکنونات خاطر خطیر مقدس ملوکانه شاهنشاهی صان‌الله ایام شوکته عن التناهی متعلق است البته بخواست خدا نواب مستطاب والا کاملاً باجرای لوازم مأموریت خود موفق خواهند بود .

ثانیاً بملاحظه کمال اتحاد دولتین علیتین ایران و عثمانی و رعایت احترام حدود دولتین نواب مستطاب والا قشون جمعی خود را اجازت تخطی حدود نداده در داخله حدود دولت علیه لازمه تنبیه و تأدیب اشرار و متجاسرین مزبور را از هر طبقه و صنفی که

بوده باشد اعم از تبعه عثمانیه و تبعه دولت علیه بدون هیچ‌گونه تردید و فتور بعونه تعالی مجری و منظور خواهند فرمود .

ثالثاً از اینکه زیاد محتمل است این مقوله عشایر و اجامر مجتمعه در مقابل قشون دولتی تاب مقاومت نیاورده قبل از مقابله یا بعد از آن بخواست خدا متفرق و پریشان و اغلبی بخاک دولت علیه عثمانیه فراری بشوند در این صورت موافق قراری که بین الدولتین بواسطه سفارت کبری دولت علیه عثمانیه مقرر است سرحدداران دولت مشارالیه اشقیاء و فراریان مزبور را از گذشتن بخاک دولت علیه عثمانیه ممانعت خواهند نمود قبل از وقت نواب مستطاب والا مزیداً للاحتیاط بسرحدداران عثمانیه اطلاع بدهند که در معابر لازمه حدود استعدادی حاضر داشته عندالاقضاء بدون تغافل و تداهل سد راه فرار آنها را نموده مجال بهانه و اعتداری نداشته باشند فرضاً اگر با همه این تفصیل بعضی بخاک دولت عثمانیه فرار کند نواب مستطاب والا بی آنکه این معنی را برای قشون جمعی خود بعضاً او کلاً بهانه تخطی حدود قرار بدهند یا مکاتبات رسمیه فراریان مزبور را از سرحدداران دولت عثمانیه مطالبه و استرداد فرمایند باین معنی که اگر فراریان مزبور از تبعه و عشایر دولت علیه هستند رد همان فراریان را بروفق معاهده دولتین علیتین مطالبه میفرمایند و اگر از تبعه و عشایر عثمانیه هستند دستگیری و حبس آنها را تکلیف و درخواست مینماید که هم بروفق قاعده تنبیه و تأدیب بشوند و هم از عهده خسارات وارده باین طرف بیرون آیند القاب و وضع سئوال وجوابهای آنها هرچه ساده تر و مقرون به آداب مسالمت و اتحاد دولتین علیتین و بدون تکلفات منشیانه بوده باشد بهتر است بوالی وان و امثال آن مثلاً جناب

ایالت مآبا دوست محترم مکرمأ و پروسای سرکردگان سرحدیه جناب
فطانت نصابا دوستا مهربانا با روابط مناسب هریک می‌توانند
مرقوم فرمود .

رابعاً نواب مستطاب والا قدغن فرمایند تفضل خساراتی را
که از اشرار بدهات ورعایا و ایلات خاک دولت علیه وارد آمده
است جزءاً فجراً حتی الامکان مطابق حقیقت سیاهه و دفتر نموده
بانضمام مخارج و مصارف قشونی خود صورت آنرا بوزارت جلیله
ارسال فرمایند که در صورت اقتضا و ظهور مضایقه رد فراریان
عوض خسارات مزبوره بواسطه وزارت جلیله امور خارجه با
مذاکرات رسمیه از مأمورین دولت مشارالیها مطالبه شود .

خامساً - نواب مستطاب والا تأمینات سفارت و سرحدداران
دولت مشارالیها را مایه کمال امنیت و غفلت خود قرار نداده از
رعایت لوازم خرم کامل بنحویکه مقتضای همچو مأموریت عمده
است البته تغافل نخواهند نمود چراکه ممکن است بعض سرحدداران
دولت مشارالیها غرض شخصی بکار برده عوض اینکه ظاهراً برفع
اختلال پردازند باطنا باختلال افزایشند علیهذا لازم است که
کارگذاران نواب مستطاب والا باکمال تیقظ و تبصر اطلاعات
کافیه یومیه از حرکات و اعمال آنها و اجزا و اصناف اجامر و
اشرار مجتمعه و اسلحه و مهمات حربیه آنها که آیا از طبقه
قشون دولتی و اصناف اسلحه و ادوات منسوبه به آن دولت با آنها
بوده و هست و یا خبر از روی تحقیقات ممکنه حاصل نموده فوراً
بوزارت جلیله امور خارجه اطلاع بدهد که موافق آن هرگونه
اقدامات رسمیه از طرف وزارت جلیله امور خارجه لازم بوده باشد
پیشنهاد شده در صورت اقتضا بخواست خدا از نتایج خیریه حاصله

آن بکارگذاران نواب مستطاب والا سریعاً اطلاع داده شود .
 سادساً - قلعه موت آباد در قرب کهنه لایجان بزحمتها بنا و
 ساخلو کافی در میان آن گذاشته شده است چون موقع آن بسیار
 عمده و حاوی ملاحظات باریک مملکت داری است و بهمین جهت
 خیالات اغلب عشایر عثمانیه و سرحداران ایشان باطناً پیوسته
 مصروف به تصرف یا تخریب آن میباشد بعید نیست که همین
 مفسده حاضره را وسیله نیل مقصود خود قرار داده قوه و اهتمام
 زیاد خودشان را در این موقع مصروف ضبط و تخریب آن نمایند
 علیهذا کارگذاران نواب مستطاب والاتفاقی از این بابت نداشته
 با وسائل مسرعه از تحصیل اطلاعات لازمه از حالت آنجا و ایفا
 و ایصال لوازم صیانت آن بهیچوجه مضایقه نخواهند فرمود .

سابعاً - بدیهی است که اغلب این اجامره و عشایر عاصیه
 از مقوله کسانی هستند که بخیال اخذ غنیمت و کسب بدور یاغیان
 مومی الیهما جمع شده اند و باندک استیفای خطی که البته تا حال
 بوجه اکمل نایل آن شده اند طالب بهانه و اسبابی می باشند که
 زودتر متفرق شده حتی الامکان غنیمت خود را سالمأ بمقصد رسانند
 علیهذا نواب مستطاب والا بخواست خدا می توانند قبل از وقت و
 بدون احتیاج مقابله اغلب آنها را با تهدیدات یا تأمینات پخته
 علنیه و مخفیة استمالت و بجانب خود جلب یا اقلا از سر اشقیای
 مومی الیهما متفرق ساخته کار اشقیای مزبور را چنان مختل و
 پریشان نمایند که بدون احتیاج مقابله خود مومی الیهما نیز با
 قلیل خواص خودشان استیصالاً یا تسلیم یا متفرق بشوند حتی زیاد
 محتمل است که قبل از وقت اگر بوسایل درست بمقام استمالت و
 تأمین خود حمزه آقای منگور هم برآیند و بان طرز و طورهای
 مناسب حال این مقوله اشخاص وحشی که نواب مستطاب والا خود

بمهر عارفند طریقه ملاطفت و نصیحتی پیش نهاد فرموده او را دعوت به تشبث ذیل مرحمت و فتوت دولت علیه نمایند او خود نیز به کمال سهولت طالب عفو و امان شده هیچ گونه اشکالی در حسن انجام این مواد باقی نماند در هر صورت همین اقبال مصون از زوال همایون بتأییدات و توفیقات حضرت قادر بیچون به نیل حسن انجام این مأموریت بعونه تعالی موفق و مقرون خواهند بود در آخر این نوشته ها گویا بخط وزیر امور خارجه وقت چنین اضافاتی قید گردیده است .

ثامناً - موافق عهدنامه اخیراً ارزنده الروم که سواد آن برای استحضار نواب مستطاب والا در آخر کتابچه نگاشته شده قرار کارهای دایره فیما بین تبعه دولتین علیتین اسلام را مطمح نظر و پیشنهاد خاطر نماید و نصب العین کنند انشاءاله تعالی .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی